

DE GESCHIEDENIS VAN DE GROOTE BRAAK

Een kort historisch overzicht van de geschiedenis van de Groote Braak. Drie jaar geleden eerder gepubliceerd in de Tuinkrant.

Waar komt de naam "Groote Braak" eigenlijk vandaan? De meesten weten wel dat 'Groote Braak' de naam is van de plas die tussen ons tuinenpark en Halfweg in ligt. Maar wist u ook dat deze plas het overblijfsel is van een doorbraak van de Spaarndammerdijk in de naam van 4 of 5 november 1675? Een zeer zware storm richtte van Den Helder tot Amsterdam veel schade aan.

Het IJ was in die tijd niet het rustige binnenwater wat het nu is. Het was een brede uitloper van een binnensee (de Zuiderzee, het huidige IJsselmeer), waarin het water woest tekeer kon gaan. Vandaar dat reeds in een heel vroege fase van het ontstaan van Amsterdam (zo rond 1200) al een dijk aan de zuidkant van het IJ werd aangelegd, de Spaarndammerdijk. De Spaarndammerdijk bestaat nog steeds als een straatnaam in Amsterdam en gedeelten van de oude dijk zijn in de buurt van ons tuinenpark te zien. Ten zuiden van de Grote Braak, waar nu Zwanenburg ligt, was het Haarlemmermeer.

De Spaarndammerdijk beschermde grote en belangrijke polders tegen het water en vandaar dat na de doorbraak in 1675 snel werd begonnen met het herstel. Reeds in maart 1676 was de dijk volledig hersteld, maar de plas die zich gevormd had, 140 meter breed en wel 10 meter diep, de 'Groote Braak', bleef.

Ten zuiden van ons tuinenpark loopt, wat met een modern woord een 'bundel infrastructuur' genoemd wordt. De Haarlemmerweg en het spoor zorgen ervoor dat je snel van Amsterdam naar Haarlem kan komen. Dat het spoor en de weg precies op de plek liggen is niet toevallig. Tussen de voorbijrazende treinen en auto's ligt nu heel stilletjes de snelweg van de 17^e eeuw, de trekvaart. Nederland had in de Gouden Eeuw met afstand het beste openbaar vervoerssysteem ter wereld, de beurtschippers. Op geregelde tijden voeren er tussen de grote steden schepen over de trekvaarten. Deze schepen werden door paarden voortgetrokken, die over het naast het kanaal gelegen jaagpad liepen. Tussen 1631 en 1860, d.w.z. gedurende 229 jaar, gingen er elke dag meerdere boten van Amsterdam naar Haarlem. Heel wat reizigers zullen in die tijd naar de weilanden getuurd hebben waar nu ons complex ligt.

Dat de dienst Amsterdam-Haarlem in 1860 werd opgeheven is niet toevallig. Ruim 20 jaar daarvoor was parallel aan de trekvaart de eerste spoorweg van Nederland aangelegd. Op 20 september 1839 kwam de eerste stoomlocomotief van Nederland, 'De Arend', op zijn weg van Amsterdam naar Haarlem langs de 'Groote Braak'. Ondanks zijn comfort legde het langzame beurtschip het onvermijdelijk af tegen de snelle trein.

In de omgeving van de 'Groote Braak' was ondertussen het nodige veranderd. De Haarlemmermeer was in 1852 ingepolderd en een aantal jaar later is een groot gedeelte van het IJ aan de beurt. Het eilandje Ruigoord komt aan het land vast te liggen en de Spaarndammerdijk verliest zijn functie als waterkering. Alleen bij extreem hoog water zal de dijk nog als een soort van laatste barrière voor de Haarlemmermeerpolder dienen. Het Noordzeekanaal wordt aangelegd om Amsterdam een nieuwe toegang tot de zee te geven en tegelijkertijd worden, in de jaren dertig van de 20e eeuw, zeer ambitieuze plannen gemaakt voor de ontwikkeling van een groot havengebied ten westen van Amsterdam. Nu, 70 jaar later, zijn die plannen nog steeds niet helemaal gerealiseerd. Een deel van het terrein wat haven had moeten worden ligt nog steeds braak.

De strook groen die loopt van het Westerpark tot aan Halfweg moest de afscheiding vormen tussen het gebied waar gewerkt werd (de havens) en het gebied waar gewoond werd (de Westelijke Tuinsteden, zoals Bos en Lommer en Sloterveer). Die smalle strook groen, een paar honderd meter breed en ruim 8 kilometer lang, waarin ook ons tuinenpark zich bevindt,

wordt 'De Brettenzone' genoemd. Sinds een jaar of 10 fungeert de Brettenzone niet alleen meer als afscheiding tussen woon- en werkgebied, maar ook als ecologisch gebied, waarbinnen veel verschillende planten en dieren voorkomen. Vooral wat betreft vogels is het gebied rondom ons tuinenpark erg belangrijk. De valk, de roerdomp, de ijsvogel, blauwborst en de bruine kiekendief zijn hier gesignaleerd. Ook vossen, fazanten, hermelijnen en wezels komen hier voor.

De Brettenzone is een gebied wat, ondanks zijn ecologische waarde, niet door steden- en wegenbouwers met rust wordt gelaten. In de jaren 80 is bijvoorbeeld het oude spoor van Amsterdam naar Haarlem gedeeltelijk omgelegd. Door deze omlegging zijn de tuinenparken "Sloterdijkermeer" en "Nut en Genoegen" (die ook een onderdeel zijn van de Brettenzone) in omvang bijna gehalveerd. Om het aantal tuintjes op peil te houden is toen de 'Groote Braak' aangelegd.

(tuinkrant 2008, nr. 3)